

BIOGEIT
INFORMATIE VOOR DE BIOLOGISCHE GEITENHOUDERIJ

Homeopathie bij geiten

Ervaringen van biologische
geitenhouders

Joachim Deru
Liesbeth Ellinger
Nick van Eekeren

 LOUIS BOLK INSTITUUT
www.louisbolk.nl/biogeit

BIOGEEFT

INFORMATIE VOOR DE BIOLOGISCHE GEITENHOUDERIJ

Homeopathie bij geiten

**Ervaringen van biologische
geitenhouders**

**Joachim Deru
Liesbeth Ellinger
Nick van Eekeren**

© 2005

Louis Bolk Instituut, Driebergen

Auteurs: Joachim Deru, Liesbeth Ellinger, Nick van Eekeren

Vormgeving Kaft: Fingerprint, Driebergen

Dit onderzoek is uitgevoerd i.s.m. De Groene Geit, de Sectorwerkgroep Zuivel van Biologica, met financiële steun van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

www.louisbolk.nl/biogeit

Louis Bolk Instituut

Hoofdstraat 24

3972 LA Driebergen

Nederland

Tel: 0343-523860

Fax: 0343-515611

E-mail: info@louisbolk.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Materiaal en methode	5
3	Ervaringen per aandoening	6
	3.1 <u>Rond het afluimen</u>	7
	3.1.1 Nageboorte	
	3.1.2 Baarmoederontsteking	
	3.1.3 "Navuilen"	
	3.1.4 Overig gebruik van homeopathie rond het afluimen	
	3.2 <u>Uierontsteking</u>	11
	3.3 <u>Wonden en stoten</u>	13
	3.3.1 Uier en speen	
	3.3.2 Overige wonden / trauma's	
	3.4 <u>Diarree bij volwassen dieren</u>	14
	3.5 <u>Lammeren</u>	15
	3.5.1 Diarree bij lammeren	
	3.5.2 Overige	
	3.6 <u>Overige aandoeningen (volwassen dieren)</u>	17
4	Discussie	18
5	Conclusies	19
	Literatuur / bronnen	19
	Bijlagen	20
	1. Homeopathie: een korte introductie	
	2. Concept aanbevelingenkaart homeopathie bij geiten	
	3. Potenties van de gebruikte enkelvoudige middelen (indien in het rapport niet anders aangegeven)	
	4. Samenstelling complexmiddelen	

1 Inleiding

Met name bij biologische veehouders, maar ook in de gangbare veehouderij is veel interesse voor homeopathie (Baars en Baars, 2002; Deru, 2004). Enerzijds past homeopathie beter bij het concept en de normering van de biologische landbouw dan de allopathische werkwijze. Anderzijds speelt het feit dat na gebruik van chemisch-synthetische middelen (antibiotica e.d.) bij dieren, de producten van deze dieren enige tijd niet geleverd mogen worden voor menselijke consumptie. Deze wachttijd is voor verschillende medicijnen verschillend, in de biologische productie geldt een dubbele wachttijd ten opzichte van de reguliere veehouderij. Het zoeken naar alternatieven voor deze medicijnen is hiervan een logisch gevolg. Bijlage 1 geeft een korte beschrijving van homeopathie.

In 2000 is door homeopathisch dierenarts L. Ellinger i.s.m. het Louis Bolk Instituut gestart met een cursus homeopathie, waarin veehouders leren om op hun eigen bedrijf homeopathie te gebruiken. Tot heden zijn 21 cursussen gegeven en hebben 280 veehouders deelgenomen, waaronder een aantal geitenhouders (Ellinger, 2005).

Vooraf bij koeien is al veel ervaring opgebouwd met het gebruik van homeopathie. Een deel van deze praktijkervaringen is verzameld en gedocumenteerd (Deru, 2004). Deze geven sterke aanwijzingen dat homeopathie bij een groot aantal aandoeningen veelbelovende resultaten kan opleveren. Om dit te toetsen is dubbelblind onderzoek gedaan naar de werking van homeopathie bij kalverdiarree en bij het aflammeren van ooien (Doppenberg, 2004; Ellinger, 2005; Van der Hoeven, 2004; Van der Krogt, 2004).

Ook in de biologische geitenhouderij bestaat de wens om alternatieven te vinden voor chemisch-synthetische middelen, en is er behoefte aan verspreiding van de bestaande ervaringen met homeopathie in de sector.

Het doel van dit onderzoek is:

- het in kaart brengen van de huidige ervaringen van geitenhouders met het gebruik van homeopathie;
- een eerste aanzet geven voor de samenstelling en de handleiding van een 'startset' homeopathie bij geiten, in de vorm van praktische aanbevelingen voor geitenhouders.

2 Materiaal en methode

Biologische geitenhouders waarvan bekend is dat ze enige ervaring hebben met homeopathie zijn bezocht (6 bedrijven) of telefonisch geïnterviewd (5 bedrijven). Het betreft zowel bedrijven die aan de melkfabriek leveren als bedrijven die de melk zelf verwerken. De interviews waren gericht op de ervaringen met homeopathie en evt. fytotherapie. Er is steeds zoveel mogelijk nagegaan hoe de middelen gebruikt werden (bij welke ziektebeelden, in welke ziektestadium), wat de werking daarvan was (beoordeeld door de geitenhouder), en hoe de geitenhouder zekerheid over de werking van het middel ontleend is.

Verder zijn ervaringen van geitenhouders verwerkt die opgeschreven zijn door L. Ellinger tijdens cursusdagen in 2002 en 2003, en is homeopathisch dierenarts S. Hordijk geïnterviewd over haar ervaringen met homeopathie bij geiten.

In dit rapport zijn uitsluitend ervaringen van geitenhouders verwerkt. De aanbevelingen zijn op deze ervaringen gebaseerd, en zijn bij bepaalde aandoeningen nog onvolledig. Gezien het individuele karakter van homeopathische behandelingen (zie Bijlage1) geeft het succes van de ene geitenhouder met een bepaald middel geen garantie voor dezelfde resultaten op een ander bedrijf. Dit geldt voor alle informatie in dit rapport.

Specifieke informatie over de besproken aandoeningen bij geiten is in de literatuur te vinden, bijv.: Bostedt en Dedié, 1996; PR, 2000; Vendrig 2000.

3 Ervaringen per aandoening

In dit hoofdstuk worden de ervaringen van de geitenhouders per aandoening beschreven. De verzamelde ervaringen zijn per aandoeningsgroep zowel in tabellen als in de tekst verwerkt. De tabellen geven een overzicht van de gebruikte middelen, evt. van de symptomen bij de aandoening en de werking van het middel. In de tabellen zijn de namen van de boeren afgekort tot initialen. In de tekst wordt verder ingegaan op ziektebeelden en worden deze waar mogelijk met elkaar vergeleken.

Bij iedere aandoening worden aanbevelingen gegeven voor de homeopathische behandeling, op basis van de ervaringen van de geitenhouders. In Bijlage 2 zijn deze aanbevelingen bij elkaar gevoegd.

Homeopathische behandelingen hebben een individueel karakter (zie Bijlage1). Hierdoor geeft het succes van de ene geitenhouder met een bepaald middel geen garantie voor dezelfde resultaten op een ander bedrijf.

Gebruikte potenties

De enkelvoudige (klassieke) middelen komen voor in verschillende potenties. Indien niet anders aangegeven zijn de potenties van de in dit rapport genoemde enkelvoudige middelen C30 of C200. Een overzicht is te vinden in bijlage 3. Gerard Reimert gebruikt MK-potenties.

Wijze van toedienen van de middelen

De geïnterviewde geitenhouders hebben verschillende werkwijzen. Eén geitenhouder geeft de korreltjes direct in de bek. Anderen hebben goede ervaringen met het vernevelen van de middelen met een vernevelflesje (bij de apotheek verkrijgbaar), op de neus of op de kling (bij het melken). Er is veel lof over doorzichtig plastic flesjes (100 ml) die in de varkens-KI gebruikt worden, waarmee gemakkelijk een straaltje van de oplossing gespoten kan worden.

Fytotherapie

Bij een aantal aandoeningen wordt naast homeopathische middelen ook kruiden gebruikt, of middelen gemaakt op basis van kruiden. Deze middelen zijn in tegenstelling tot homeopathische middelen niet verdund en gepotentieëerd, en horen tot de fytotherapie.

3.1 Rond het aflammeren

3.1.1 Nageboorte

Onder de geïnterviewde geitenhouders zijn voor de nageboorte veel middelen op verschillende manieren gebruikt, zie Tabel 1.

Tabel 1. Ervaringen met homeopathie bij nageboorteproblemen.

Bedrijf	Middel	Gebruik	Werking
HW	Arnica	Preventief	Minder nageboorteproblemen
PG	Caulopyllum of Uterale	Risicogevallen	Goed
JT	Arnica + nageboortecapsule	Risicogevallen	Weinig nageboorteproblemen
WD	Nageboortecapsule	Risicogevallen	Effect van extra aandacht?
RF	Uterale	Risicogevallen	Binnen 1 dag eraf
GR	Lachesis MK	Eerstvolgende melkbeurt	Binnen 1 dag eraf zonder complicaties
JT	Sabina	Curatief, na 1 dag	Binnen 1 dag eraf
PR	Sabina	Curatief	Onduidelijk
HV	Caulopyllum	Curatief	Geen, geit kreeg baarmoederontsteking

- Nageboortecapsule: complex van homeopathische middelen
- Uterale: kruidenmengsel (fytotherapie)
- De andere homeopathische middelen in deze tabel zijn klassiek homeopathische middelen
- *Schuine tekst: het middel werkte niet of niet overtuigend*

Werkt het middel?

Twee geitenhouders hebben geen of onduidelijke resultaten gezien. Opvallend is dat in beide gevallen het middel curatief is gebruikt, toen de dieren al ziek waren. Bij koeien is bekend dat Caulophyllum vooral werkt wanneer de baarmoeder nog actief is, dus kort na partus (Ellinger; Deru, 2004).

Willem Dam heeft het gevoel dat de extra aandacht aan het dier, wanneer het middel gegeven wordt, de genezing bevordert, en kan daardoor niet zeker weten in hoeverre de genezing te danken is aan het homeopathisch middel.

Anderen zien daarentegen duidelijke aanwijzingen dat het gegeven middel werkt:

- na het geven van Lachesis MK (Gerard Reimert) of Caulophyllum (Peter Govers) begint de geit weer te werken;
- met Lachesis MK (Gerard Reimert) of Uterale (Ria Fokkink) komt de nageboorte er binnen 1 dag af.
- Zónder gebruik van homeopathie duurt dit veel langer:
 - o het moet er na 2 dagen af rotten. Er wordt dan preventief antibioticum gegeven, maar er blijft meestal iets achter en krijgt de geit alsnog baarmoederontsteking (Gerard Reimert).
 - o Het gaat op den duur vanzelf over, maar het duurt langer en de geiten hebben er duidelijk last van (Ria Fokkink)

Het feit dat op een bedrijf weinig problemen zijn met 'aan de nageboorte blijven staan', of minder dan vroeger, is een aanwijzing zijn dat het gebruikte middel werkt (Harry van Wenum, Jan van Tilburg).

Ziektebeeld en behandeling

Arnica wordt door Harry van Wenum standaard gegeven na de geboorte.

Meestal wordt een middel echter alleen gegeven bij 'risicogevallen', wanneer de kans op 'aan de nageboorte blijven staan' aanzienlijk is. Dit kan zijn bij:

- dode lammeren;
- zware geboorte (de boer heeft moeten helpen);
- de geit is gestopt met persen.

De volgende middelen worden dan gebruikt: nageboortecapsules (Willem Dam), Caulophyllum (Peter Govers), Lachesis MK (Gerard Reimert), Arnica (Jan van Tilburg).

Er zijn verschillende ervaringen met het tijdstip waarop een geit behandeld moet worden, als de nageboorte er nog niet af is.

Peter Govers geeft aan dat 12 uur na partus zeker te laat is, Caulophyllum moet zo snel mogelijk gegeven worden. Het is een kwestie van aanvoelen wanneer ingrijpen nodig is.

Gerard Reimert en Ria Fokkink geven het middel zodra ze zien dat de nageboorte er nog niet af is, maximaal na 12 uur (in de melkstal).

Als de nageboorte er ondanks Arnica en de nageboortecapsules na 1 dag nog niet af is geeft Jan van Tilburg Sabina. Binnen 1 dag komt de nageboorte, en er zijn bijna nooit complicaties.

Harry van Wenum heeft goede ervaringen met het *voorzichtig* uittrekken van de nageboorte als deze er na 12 tot 24 uur nog niet af is, zonder gericht gebruik van homeopathie. Het uittrekken van de nageboorte wordt in de literatuur echter afgeraden (Vendrig, 2000).

Aanbevelingen

- Arnica preventief, direct na de geboorte;
- Caulophyllum binnen 12 uur aan geiten met een groot risico, eventueel samen met Uterale of Nageboortecapsules (homeopathisch);
- Lachesis of Sabina in een later stadium als de geit ziek dreigt te worden.

3.1.2 Baarmoederontsteking

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de ervaringen rond baarmoederontsteking.

Tabel 2. Ervaringen met homeopathie bij baarmoederontsteking ('risicogevallen' en bij de eerste symptomen).

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij	Werking	Opmerkingen
GR	Lachesis MK (KL)	Risicogevallen	10% ziek, vroeger 70%	
PR	Lachesis (compl)	Risicogevallen	1 p.j. ziek, vroeger 25	
JM	Lachesis (KL)	Risicogevallen	Ca. 50 % herstelt zonder antib.	soms Senega
SH*	Lachesis (KL)	Risicogevallen	Minder dode geiten, sneller fit	
PG	Pyrog (compl)**	Risicogevallen, 1 ^e sympt	Goed, geen antib.-gebruik	Lach (KL) werkt niet
HW	Lachesis + Sabin (KL)	Risicogevallen, 1 ^e sympt	Goed	Lach alleen werkt niet
WD	Uterale + prop.glyc.	1 ^e sympt	Na 2-3 x geven over	
PR	Lachesis (compl)	Risicogevallen	Geen; heftig navuilen door b.o.	1 geval
HK	Lachesis (compl)	Risicogevallen	Geen; geprobeerd wel/geen middel	Hygiënisch werken

* S. Hordijk (homeopathisch dierenarts), beschrijft de ervaring van een geitenhouder.

** Zowel Pyrogenium complex (dr Schaette) als Lachesis complex (-Heel) bevatten Pyrogenium én Lachesis. Lachesis complex bevat bovendien ook Sabina (zie bijlage 4).

- compl: complex middel (zie bijlage 1 voor uitleg)

- KL: klassiek middel (zie bijlage 1 voor uitleg)

- MK is een bepaalde potentie van homeopathische middelen

- Uterale: kruidenmengsel (fytotherapie)

- B.o.: baarmoederontsteking

- *Schuine tekst: het middel werkte niet of niet overtuigend*

Welk middel?

Twee boeren boeken duidelijk succes met homeopathie bij baarmoederontsteking. Het aantal geiten dat met reguliere middelen behandeld moet worden t.g.v. baarmoederontsteking is bij deze boeren drastisch gezakt sinds er gericht met Lachesis (klassiek en complex) wordt behandeld.

Gerard Reimert heeft de ervaring dat de weinige gevallen van baarmoederontsteking die nu nog voorkomen meestal geiten zijn die vlot hebben afgelammerd, en dus ook geen Lachesis hebben gekregen.

Petra Rasker zag met het gebruik van Lachesis het aantal baarmoederontstekingen naar 1 dalen, t.o.v. 25 het jaar ervoor, terwijl er buitengewoon veel lammeren waren die verkeerd in de baarmoeder lagen.

Andere boeren gebruiken andere middelen of andere combinaties van middelen, of hebben geen succes met homeopathie bij baarmoederontsteking.

Peter Govers heeft geen succes met het klassieke middel, maar wel met een complex-variant samen met Uterale (fytotherapie). Harry van Wenum en Jan Meijs gebruiken Sabina en soms Senega in combinatie met Lachesis, omdat Lachesis alleen niet altijd werkt. Gerard Reimert noemt één geval waarbij de dierenarts zonder handschoenen heel zwaar heeft moeten helpen, de geit is met een speeksel-nosode¹ behandeld en zonder antibioticum niet ziek geworden.

Een andere geitenhouder ziet geen verschil bij geiten met baarmoederontsteking die Lachesis (complex), antibioticum of niets krijgen. Op dat bedrijf is een betere hygiëne tijdens de lammertijd de beste oplossing tegen baarmoederontsteking.

Ziektebeeld en behandeling

Bij de geitenhouders met overtuigende resultaten worden de geiten behandeld vóórdat ze verschijnselen van baarmoederontsteking hebben. Om dit te kunnen zien is een ervaren oog nodig. Volgens deze boeren is het homeopathische middel steeds minder effectief naarmate de ziekteverschijnselen zichtbaarder worden. Gerard Reimert heeft de ervaring dat het al te laat is als de geit suf is of als het aan het haarkleed zichtbaar is dat ze ziek is. In dat geval wordt overgestapt op antibiotica.

Dieren worden standaard behandeld met een homeopathisch middel indien:

- de veehouder bij het aflammeren heeft moeten helpen (dus bij een zware geboorte);
- er dode lammeren zijn;
- er meer dan 3 lammeren zijn;
- de nageboorte er nog niet af is (bijv. na 4-5 uur tot maximaal 12 uur).

Een opkomende baarmoederontsteking is te zien aan het gedrag van de geit, en aan een verminderde melkgift. Petra Rasker geeft bij 4 lammeren alleen het middel indien er aanwijzingen zijn dat de geit ziek gaat worden. Het sleutelwoord bij deze aanwijzingen is *trager worden*:

- blijven staan of liggen;
- minder vreten;
- later bij het melken;
- na 1 dag minder aandacht voor het lam.

Deze symptomen kunnen geleidelijk aan in een paar dagen zichtbaar worden. Enkele boeren hebben goede resultaten met homeopathie, ook wanneer deze eerste ziekteverschijnselen zichtbaar worden.

Gerard Reimert geeft Lachesis aan risicogeveallen direct na partus en verder 2 maal daags in de melkstal. In de melkstal wordt steeds beoordeeld of er verbetering optreedt of de geit juist achteruit gaat. De verandering is belangrijk! Indien de veehouder ziet "dat geit zich slechter voelt" wordt antibiotica gegeven, evt. samen met Lachesis.

Aanbevelingen

- Lachesis aan de "risicogeiten" (zware geboorte, dode lammeren, meer dan 3 lammeren, nageboorte nog niet af) of in een zo vroeg mogelijk stadium van de ziekte geven (geit is minder actief, vreet minder...);
- evt. combineren met Pyrogenium, Sabina of Uterale.

¹ Speeksel-nosode: speeksel van het zieke dier wordt verdund en gepotentieerd en als homeopathisch middel gegeven. Nosodes worden o.a. ook van mest gemaakt om bijv. diarree te behandelen.

3.1.3 “Navuilen”

Navuilen komt op sommige bedrijven voor als een milde vorm van baarmoederontsteking, waar de geiten niet doodziek van worden, maar waar ze weken lang minder fit van zijn. Op andere bedrijven is het navuilen duidelijk het gevolg van baarmoederontsteking en is de geit dus echt ziek. Een geringe uitvloeiing gedurende 3 weken na partus is normaal (Vendrig, 2000).

De ervaringen van geitenhouders met de homeopathische behandeling van navuilen staan in Tabel 3. Ook hier wordt vooral Lachesis gegeven, maar niet iedereen heeft evenveel succes. Homeopathie lijkt bij echt zieke gevallen langzamer te werken (Henk Venner) dan bij de milde variant, waar vrij duidelijk succes wordt behaald.

Tabel 3. Ervaringen met homeopathie bij navuilen en overige symptomen.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij	Werking	Opmerkingen
HW	Lachesis + Sabina (KL)	Navuilers	Na 2 dagen voorbij ipv 2-3 weken	
JM	Lachesis (KL) + Uterale	Navuilers	80% gezond, 20% ziek (antib.)	3 dagen geven
JT	Lachesis, Pulsatilla (KL)	Navuilers	Binnen 1 week over ipv lang kwakkelen	Lach=rood, Puls=wit
HV	Lachesis	Verwerper, ziek	Te langzaam → antib. werkt goed	Ervaring met 1 geit

Legenda: zie Tabel 2.

Ziektebeeld en behandeling

Jan van Tilburg heeft goede ervaringen met Lachesis bij rood navuilen en gebruikt Pulsatilla wanneer het witter is, in een later stadium van de ziekte.

Aanbevelingen

- Lachesis gebruiken, evt. in combinatie met Pulsatilla, Sabina of Uterale;
- Lachesis bij rode uitvloeiing, Pulsatilla bij witte uitvloeiing.

3.1.4 Overig gebruik van homeopathie rond aflammeren

Tabel 4. Gebruikte middelen bij of na het aflammeren.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij
PG	Caulophyllum	Onvoldoende ontsluiting, weeënzwakke
HW	Arnica	Standaard na partus aan geit en lam
LE*	Arnica	Zwak / klein lam, te vroeg geboren
LE*	Carbo vegetabilis	Lam ademt slecht, komt slecht op gang
PR	Echinacea (fytotherapie)	Bij zware partus, aan lam voor de weerstand

* L. Ellinger beschrijft de ervaring van een geitenhouder

Peter Govers heeft goede ervaringen met Caulophyllum tijdens het geboorteprocés en gebruikt het middel als volgt:

- de geit werkt, maar de ontsluiting is niet ver genoeg waardoor het lam niet kan komen
- de geit werkt niet genoeg, of is gestopt met werken, terwijl ze op dat moment juist moet gaan werken.

Deze geitenhouder heeft in die gevallen een aantal keer meegemaakt dat een kwartier tot een half uur na het geven van Caulophyllum het geboorteprocés weer op gang kwam. Ook bij het afdrijven van de nageboorte heeft hij goede ervaringen met Caulophyllum (zie 3.1.1).

Arnica wordt bij Harry van Wenum standaard aan geit en lam gegeven, direct na het aflammeren. Ten opzichte van vorig jaar, toen dit niet werd gedaan, zijn er minder geiten verloren en minder nageboorteproblemen. De dieren zijn bijzonder sterk en gezond.

Arnica kan ook gericht gebruikt worden bij zwakke en slappe lammetjes (bijv. van een drieling of te vroeg geboren). Ze worden gestimuleerd om te gaan staan en te drinken (Liesbeth Ellinger).

Als een lam na de geboorte niet goed ademt wordt Carbo vegetabilis gegeven. Sommige lammeren reageren direct, bij andere moet het middel meerdere keren gegeven worden (Liesbeth Ellinger).

Aanbevelingen

- Caulophyllum bij weeënzwakke of slechte ontsluiting;
- Arnica standaard na de geboorte aan moeder en lam;
- Arnica bij zwakke lammeren;
- Carbo vegetabilis bij lammeren die na de geboorte slecht ademen.

3.2 Uierontsteking

Bij geen van de geïnterviewde geitenhouders is uierontsteking of blauwe uier een veel voorkomende aandoening. Toch zijn daarbij ook ervaringen met homeopathie (Tabel 5.).

Tabel 5. Ervaringen met homeopathie bij uierontsteking.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij	Werking	Opmerkingen
JM	Mamil Phyto-plus	Uierontsteking	Goed	Vroeg stadium
WD	Mammicurine+uierbalsem	Uierontsteking	Goed	Vroeg stadium
SH	Lachesis (KL)	Uierontsteking	Goed	Links, koud, niet heftig
LE*	Lachesis (KL)	Uierontsteking	Goed	Dunne melk, vlokken
PG	Belladonna comp. +antib.	Koorts (blauw uier)	1 geit mee gered	Vroeg stadium
WD	Lachesis (KL)	Blauw uier	1 geit mee gered	Uier eraf, geit fit
JM	<i>Phytolacca, Conium</i>	Uierontsteking	Geen	
LE*	<i>Lachesis (KL)</i>	Uierontsteking	<i>Geiten drogen op</i>	<i>Dunne melk, vlokken</i>
RF	<i>Verskillende middelen</i>	Uierontsteking	<i>Geen, antib. werkt ook niet goed</i>	

Legenda: zie Tabel 2.

* L. Ellinger beschrijft de ervaring van een geitenhouder

Ziektebeeld en behandeling

Bij uierontsteking zijn de ervaringen wisselend en er worden verschillende middel gebruikt. De beste resultaten worden met Lachesis of homeopathische injectoren (complexmiddelen) behaald: Mammicurine samen met uierbalsem (Willem Dam) en Mamil Phyto-plus (Jan Meijs). Beide geitenhouders gebruiken het wanneer de geit nog niet ziek is, maar wanneer de eerste symptomen zichtbaar worden, zoals harde uier of vlokjes in de melk. Jan Meijs heeft slechte resultaten met de enkelvoudige middelen Phytolacca en Conium. Homeopathisch dierenarts S. Hordijk gebruikt Lachesis bij niet heftige, 'koude' uierontsteking aan de linker kant.

Een geitenhouder gaf Lachesis aan 5 geiten die al enkele weken dunne melk en wat vlokken hadden. Twee daarvan reageerden direct en hadden weer goede melk, de rest droogde helemaal op (Liesbeth Ellinger).

'Blauw uier'

Een ernstige vorm van uierontsteking bij geiten is de zgn. blauwe uier. Willem Dam geeft aan die gevallen Lachesis, en heeft er één geit mee gered. De uier is niet gered. S. Hordijk geeft aan dat bij blauw uier homeopathie het ziekteproces kan vertragen, maar de geit niet helemaal kan redden (Belladonna compositum, Ledum + antibiotica).

Droogzetten

Jan Meijs heeft goede ervaringen met het complexmiddel Mamil Phyto-plus bij droogzetten (preventief).

Aanbevelingen

De homeopathische behandeling van uierontsteking bij geiten vraagt verder onderzoek om duidelijke aanbevelingen te kunnen geven. De ervaringen van de geïnterviewde geitenhouders geven aanwijzingen

dat Lachesis in bepaalde gevallen werkt. Ook zijn geitenhouders tevreden over de complexmiddelen Mammicurine en Mamil Phyto-plus.

3.3 Wonden en stoten

3.3.1 Uier en speen

Tabel 6 geeft een overzicht van de met succes gebruikte middelen bij wonden, stoten, of andere traumatische symptomen aan het uier.

Tabel 6. Ervaringen met homeopathie bij wonden, stoten aan het uier.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij	Opmerkingen
PG	Pyrogenium (compl) + muntzalf	Stoten (uier)	
HW	Phytolacca + Ipecacuanha	Bloed in uier, roze melk	
HW	Hypercaltinctuur	droge spenen, kloven, uierwonden	
HW	Bellis perennis + tea tree	Ernstige uierwond	
WD	Calendula zalf	Wonden	Fytotherapie
WD	Aloë Vera + Calendula	Preventief op speen, zonlichtgevoeligheid	Fytotherapie

Ziektebeeld en behandeling

Bij problemen door stoten in het uier wordt met succes het complexmiddel Pyrogenium (dr. Schaette) met muntzalf gebruikt (Peter Govers, gehoorde geiten).

Phytolacca en Ipecacuanha worden door Harry van Wenum met succes gebruikt bij:

- bloed in het uier door stoten (bloedproppen, witte weefselproppen, géén uitwendige wond);
- roze melk, niet door stoten (geen uierontsteking, komt af en toe voor na het aflammeren).

De melk is binnen 1 á 2 dagen weer normaal, terwijl het 1 week zou duren als je niets zou geven.

Sinds bij Harry van Wenum de lammeren langer bij de moeders lopen zijn de spenen droog en hebben ze bloedende kloven. Vroeger werd Tea Tree gebruikt, maar dit droogde de spenen verder uit. Met hypercaltinctuur² gaat het niet sneller over, maar het ontsteekt ook niet.

Hypercaltinctuur zorgt ook voor een goede genezing, zonder ontsteking, van meer ernstige open wonden aan het uier. In die gevallen kunnen ook specifieke middelen gebruikt worden:

“Een geit had bij vechten een hoorn door het uier heen gekregen. Ze was heel beroerd, er was veel bloed en bloedproppen in het uier. Aan het begin was ze ziek, mager, vrat niet, grauw, maar had geen zware koorts. Liesbeth adviseerde het middel Bellis perennis, het is 2-3 keer per dag gegeven. Op de wond deed ik ook essentiële Tea tree olie. Het genas heel goed, binnen een week. Erg opvallend was dat de geit heel vrolijk werd op het moment dat ze beter was.” (Harry van Wenum)

Willem Dam vernevelt een mengsel van Aloë Vera en Calendula-emulsie (VSM, fytotherapie) standaard op de spenen na het melken. De spenen die gevoelig zijn voor zonlicht worden op die manier beschermd. Door het vernevelen van koud vocht op de speen sluit de kringspier bovendien goed.

Jacolien Keulen heeft de ervaring dat het bij uierverwondingen alleen nodig is om in te grijpen als de geit er daadwerkelijk ziek van wordt. Dit is te zien aan een veranderd gedrag en een andere plaats in de melkstal.

Aanbevelingen

- Hypercaltinctuur als basis voor ontsmetting en genezing van wonden (enkele druppels in water oplossen);
- Bellis perennis of Phytolacca + Ipecacuanha bij bloedklodders in uier en/of roze melk;
- Arnica bij pijn t.g.v. stoten, vechten.
- Andere mogelijke middelen: Calendula, Pyrogenium compositum, Tea tree, Aloë vera.

² Hypercaltinctuur is een tinctuur van de planten Hypericum en Calendula.

3.3.2 Overige wonden / trauma's

Ook hier worden Hypercaltinctuur en Calendula gebruikt (Tabel 7). Hypercaltinctuur-oplossing kan in de melkstal op wonden gesprayd worden. De ervaring van Harry van Wenum met het middel is dat zelfs wonden die vaak met mest in aanraking komen goed genezen zonder ontsteking. Vroeger gebruikte hij essentiële Tea Tree olie, maar het irriteerde de huid en droogde uit. Hypercaltinctuur werkt iets langzamer maar irriteert niet en is veel goedkoper.

Arnica wordt gebruikt bij stoten en blijkt heel effectief te zijn om *pijn* te bestrijden:

"Een geit had gevochten, was vol schrammen, kwam later, at geen brok. De geit had duidelijk pijn. Arnica gegeven, ze knapte op: bij de volgende melkbeurt at ze weer brok en ze bleef op de melk."
(Harry van Wenum)

Tabel 7. Ervaringen met homeopathie bij wonden, stoten elders dan uier.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij
RF	Arnica	Stoten
LE*	Arnica	Stoot, bloederige diarree
RF	Calendula of acederm	Wonden
HW	Hypercaltinctuur	Wonden;
HW	Arnica	Pijn na vechten

* L. Ellinger beschrijft de ervaring van een geitenhouder

Aanbevelingen

- Arnica bij stoten en pijn;
- Hypercaltinctuur of Calendula bij wonden.

3.4 Diarree bij volwassen dieren

Bij diarree wordt naast homeopathie bij een aantal boeren met zeer goede resultaten eikenblad gegeven (Tabel 8.). In de winter worden gedroogde eikenbladeren gegeven.

Bij diarree zijn de ervaringen met homeopathie niet altijd even duidelijk. Voeding speelt in de meeste gevallen een grote rol en wordt vaak naast de homeopathische behandeling het rantsoen aangepast. Dit maakt de bijdrage van homeopathie in de genezing lastig te bepalen.

Tabel 8. Ervaringen met homeopathie bij diarree – volwassen dieren.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij	Werking	Opmerkingen
RF	Eikenblad / -schors	Diarree t.g.v. voer	Goed	Geiten blijven eten
HW	Eikenblad		Goed	Minder krachtvoer
PG	Eikenblad	Lichte diarree		Geen krachtvoer
JM	Nux-Vomica	Voerovergang	Goed	Rantsoen aanpassen
GR	Rhododendron MK	t.g.v. weer, rantsoen, weerstand	Ca. 60% geneest binnen 12 - 48 u	
LE*	Arsenicum	Diarree	Goed	
LE*	Arsenicum	Clostridium, bloed/slijm, doodziek	Zeer goed	Om de 15 min geven
PG	Ars. (KL) of Verat (compl)	Geit is nog krachtig	Redelijk	Geen krachtvoer
PG	Belladonna compositum	Geit doodziek (begin enterotox.?)	Aantal keer gewerkt	
LE*	<i>Arsenicum, Sulphur</i>	<i>Chronische diarree</i>	<i>Terugval na verbetering</i>	
JM	<i>Calcareo Phos., antib.</i>	<i>Clostridium</i>	<i>Onduidelijk</i>	<i>Meer hooi in rantsoen</i>
JT	<i>Nux-Vomica, Ars. ??</i>	<i>t.g.v. voer of Clostridium</i>	<i>Geen</i>	
HV	<i>Lachesis, Caulopyllum ??</i>	<i>Clostridium</i>	<i>Geen</i>	

Legenda: zie Tabel 2.

* L. Ellinger beschrijft de ervaring van een geitenhouder

JT en HV wisten niet zeker welke middelen ze hadden geprobeerd

Ziektebeeld en behandeling

Jan Meijs heeft goede ervaringen met Nux-Vomica bij voerovergang, zonder gebruik van antibiotica. De mest is dun, donker, soms slijmerig.

Gerard Reimert gebruikt Rhododendron met vrij goed resultaat. Het betreft een aantal geiten in de kudde die gevoelig zijn voor vochtig, mistig, regenachtig weer en tijdens de aflammertijd. Ook heeft het met het rantsoen te maken. De mest is dun en donker, zonder bijzondere geur. De behandelde geiten blijven in de kudde en krijgen dus geen aangepast rantsoen.

Peter Govers gebruikte vroeger Veratrum (complexmiddel) bij niet ernstige diarree (de geit is nog levendig en krachtig), maar heeft nu redelijke ervaringen met Arsenicum (klassiek). In die gevallen is eikenblad ook effectief.

Bij diarree ten gevolge van clostridium (enterotoxaemie of "t bloed") zijn verschillende homeopathische middelen gebruikt. Bij diarree waarbij de dieren doodziek waren en een vermoeden was van een beginnende enterotoxaemie, heeft bij Peter Govers het complexmiddel Belladonna compositum een aantal keer gewerkt.

Ook de beschrijving van Liesbeth Ellinger met Arsenicum D30 is positief, waarbij een hopeloos ziek geval (ligt plat, bloederige slijm) binnen een half uur weer aan het voerhek staat. Het middel is om het kwartier gegeven. Alle andere gevallen van clostridium bij deze geitenhouder zijn met succes met Arsenicum behandeld.

Aanbevelingen

- Eikenblad (vers of gedroogd) en minder krachtvoer;
- Diarree t.g.v. voerovergang: Nux-Vomica;
- Diarree t.g.v. regenachtig weer: Rhododendron;
- Diarree t.g.v. Clostridium: Arsenicum of Belladonna compositum;
- Andere mogelijke middelen: Arsenicum, Veratrum, Sulphur;

3.5 Lammeren

3.5.1 Diarree bij lammeren

Tabel 9. Ervaringen met homeopathie bij diarree – lammeren.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij	Werking	Opmerkingen
PG	Arsenicum	Na 10 weken, voerovergang	Goed	Goede verzorging. Coccidiose?
PG	Pyrogenium (complexmiddel)	Traag, moeilijk drinken	Helpt soms	
GR	Mest-nosode	Coccidiose	Redelijk	
HW	Verat, Nux, Ars, Sulph, Carb-v	Na 1,5 – 2 weken	Geen	

Legenda: zie Tabel 2.

Peter Govers heeft goede ervaringen met Arsenicum, wanneer de lammeren 10-11 weken coccidiose hebben of ziek worden t.g.v. voerovergang. Wanneer de lammeren moeilijk drinken en traag zijn wordt Pyrogenium (complexmiddel) gegeven.

Bij coccidiose-diarree heeft Gerard Reimert dit jaar een groep lammeren met antibioticum behandeld, tegelijkertijd met een groep die mest-nosode³ kreeg. De mest-nosode gaf vrij goede resultaten, maar de lammeren zijn na 2 weken voor de zekerheid met antibioticum behandeld. De groei op jonge leeftijd is voor goede melkgeiten erg belangrijk, waardoor er voorzichtig omgegaan wordt met zulke experimenten.

³ Mest-nosode: mest van het zieke dier wordt verdund en gepotentieerd en als homeopathisch middel gegeven.

Aanbevelingen

- Coccidiose: Arsenicum; evt. mest-nosode³
- Traag, moeilijk drinken: Pyrogenium complex.

3.5.2 Overige aandoeningen bij lammeren

Tabel 10 geeft een overzicht van homeopathische behandelingen bij 'overige aandoeningen' bij lammeren.

Tabel 10. Overige ervaringen met homeopathie bij lammeren.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij	Werking
WD	Nosode	Ecthyma, preventief op 1 week	Soms krijgen ze het alsnog
WD	Echtycurine	Ecthyma, curatief	Onduidelijk (effect van extra zorg?)
JM	Echtycurine, Calendula, Thuja	Ecthyma, curatief bij geiten	De infectie stopt
HW	Ignatia	Onrust bij scheiden moeder – lam	Zeer goed
JT	Ignatia	Onrust bij scheiden moeder – lam	Goed
JM	Calc-c, Dulcamara, Drosera	Verkouden, snotterig	Meestal goed
LE*	Drosera	Droge hoest, koorts; koppelbehandeling	Goed
WD	Tuberculinum (KL) + in stal pepermuntolie vernevelen	Verkouden, snot, hoest, zere ogen op 6 weken (hele koppel)	Meestal goed
GR	Silicea MK	Navelontsmetten	Even goed als jodium
HW	<i>Arnica, Causticum</i>	<i>Kromme pootjes</i>	<i>Geen</i>
JM	<i>Ignatia</i>	<i>Scheiden moeder-lam</i>	<i>Weinig</i>

Legenda: zie Tabel 2.

* L. Ellinger beschrijft de ervaring van een geitenhouder

Zere bekjes / ecthyma

Bij ecthyma gebruikt Willem Dam preventief een nosode wanneer de lammeren 7 á 8 dagen oud zijn. Indien ze het toch krijgen wordt het complexmiddel Echtycurine 538 gebruikt.

Bij Jan Meijs is ecthyma dit jaar nieuw op het bedrijf, waardoor de oudere geiten het ook krijgen, een aantal ook op het uier. Echtycurine 538 wordt curatief gegeven. Calendula en Thuja (klassiek) worden via het drinkwater gegeven. Jan Meijs heeft het idee dat het zich niet verder verspreidt.

Bij schapen wordt vaak Thuja C30 met succes gegeven (pers. comm. Ellinger 2005).

Scheiden moeder - lam

Twee geitenhouders hebben de ervaring dat Ignatia helpt bij het scheiden van de lammeren en hun moeders, bij Harry van Wenum is het effect zeer duidelijk.

Bij Jan Meijs is onrust in die periode geen groot probleem en heeft Ignatia weinig effect.

Hoest, snot

Bij droge hoest met koorts zijn volgens L. Ellinger goede ervaringen met Drosera, zowel curatief als preventief in een koppelbehandeling. De betreffende geitenhouder geeft aan dat zieke lammeren sneller genezen met Drosera dan met antibioticum. Op twee bedrijven worden homeopathische middelen gebruikt bij snot en verkoudheid, met redelijke resultaten. Als de lammeren echt ziek worden krijgen ze antibioticum.

Navelontsmetten

Gerard Reimert ontsmet de navels standaard met Silicea (klassiek), met dezelfde resultaten als met het gangbaar gebruikte jodium.

Aanbevelingen

- Zere bekjes/ecthyma: Calendula + Thuja ; Echtycurine 538;
- Scheiden moeder – lam: Ignatia;
- Hoest, snot: Drosera, Dulcamara, Calcium carbonicum, Tuberculinum;
- Navelontsmetten: Hypercaltinctuur, Silicea.

3.6 Overige aandoeningen (volwassen dieren)

Tabel 11. geeft een overzicht van de ervaringen met homeopathie bij overige aandoeningen.

Tabel 11. Overige ervaringen met homeopathie bij geiten.

Bedrijf	Middel	Gebruikt bij
JM	Ruta	Kreupel door stoten, verstuiking
JM	Calc. carb, Dulcamara, Drosera	Verkouden, snotterig
HW	Carbo vegetabilis	Achteruit gaan in rangorde, sloomheid, koud, niet lekker in vel, zwakte
PG	Pyrogenium (compl)	Onduidelijk beeld, trage geit, ontsteking?
SH	Hypericum, Gelsemium, Cocculus	Listeria
SH	Pulsatilla	Schijndracht
SH	Lycopodium	Urolithiase (blaasstenen)

Jan Meijs heeft goede ervaringen met Ruta bij kreupele geiten. Bij geiten die verkouden, snotterig zijn gebruikt hij een mengsel van de klassieke middelen Calcium carbonicum, Dulcamara en Drosera (zoals bij lammeren).

Geiten die gewoonlijk hoog in de rangorde staan en plotseling achteruit gaan (te zien in de melkstal) zijn volgens Harry van Wenum normaal gesproken niet meer te redden, ze worden verstoten en komen niet meer terug in de rang. Zulke gevallen, waarbij de geit sloom en koud is, zijn met Carbo vegetabilis binnen een paar dagen weer goed.

Peter Govers gebruikt Pyrogenium complex bij trage geiten met een onduidelijk ziektebeeld.

S. Hordijk heeft een aantal ervaringen bij Listeria en minder voorkomende aandoeningen (Tabel 11). Bij Listeria werd Hypericum gebruikt bij een onduidelijk beeld, de geit was verlamd en kon niet staan.

Gelsemium werkte bij een geit met duidelijke symptomen van een zenuwprobleem. Cocculus werd bij geiten gebruikt die uitgeput waren t.g.v. Listeria.

Aanbevelingen

- Poot / kreupel: Ruta;
- Snot, verkouden: Drosera, Dulcamara, Calcium-carbonicum;
- Ziektebeeld onduidelijk, trage geiten: Pyrogenium compositum of Carbo-vegetabilis (snel achteruit gaan in rangorde);
- Listeria: Hypericum, Gelsemium, Cocculus.

4 Discussie

Homeopathie bij geiten

Dit onderzoek is gericht op het verzamelen van ervaringen rond het gebruik van homeopathie in de geitenhouderij, met als doel een alternatief te bieden voor het gebruik van chemisch-synthetische geneesmiddelen.

In de geitenhouderij wordt momenteel op zeer kleine schaal homeopathie gebruikt. Van de ca. 60 biologische geitenhouders in Nederland zijn er 11 geïnterviewd, waarvan bekend was dat ze homeopathie gebruikten of dat ze de cursus homeopathie van Liesbeth Ellinger hadden gevolgd. Van die 11 waren 4 geitenhouders die geen tot zeer weinig homeopathie gebruikten. Redenen hiervoor waren:

- informatie ontbreekt of is te ingewikkeld: de cursus was teveel op koeien gericht en de beschrijvingen van de middelen in de syllabus zijn te ingewikkeld voor de praktijk. Verder vraagt homeopathie dat je er tijd in steekt om je erin te verdiepen;
- homeopathie is niet nodig: de geiten zijn gezond en redden zichzelf heel goed zonder medische ingrepen;
- onduidelijke resultaten van bepaalde homeopathische behandelingen;
- er bestaan andere alternatieve methoden om de gezondheid van de geiten te bevorderen (bijv. water vitaliseren, EM vernevelen, preparaten van Jan Kalverdijk, Eco-therapie).

Het belangrijkste deel van de ervaringen in dit rapport komt van 7 bedrijven die regelmatig homeopathie gebruiken. Omdat dit aantal zo klein was zijn bij een aantal aandoeningen weinig ervaringen verzameld. De aanbevelingen bij de verschillende aandoeningen zijn hierdoor nog niet compleet en definitief, maar zullen collega-geitenhouders hopelijk stimuleren tot het gebruik van homeopathie en het uitproberen van andere middelen.

Standaardiseren versus individualiseren

Bij bepaalde aandoeningen gebruikten verschillende geitenhouders verschillende middelen, en waren de ervaringen met bepaalde middelen tegenstrijdig (zie bijv. Tabel 2, baarmoederontsteking).

Aan de ene kant geeft dit aan dat er meer in detail gekeken zou moeten worden naar de symptomen en de manier van behandelen door de geitenhouder om de aandoeningen verder te kunnen differentiëren en individuele wijzen van behandelen te onderscheiden.

Aan de andere kant komen de verschillende resultaten overeen met het feit dat klassieke homeopathie uitgaat van de individuele patiënt, of bij dieren die in groepen leven, van het individuele bedrijf. Dit betekent dat de homeopathische behandeling van geiten maar tot op zekere hoogte te standaardiseren is, en dat iedere geitenhouder deels zelf, bij zijn/haar eigen dieren, moet uitvinden welke middelen goed werken.

Dit individualiseren van de behandelingen geldt vooral bij het gebruik van enkelvoudige middelen (klassieke homeopathie). In de interviews kwam naar voren dat geitenhouders ook zgn. homeopathische complexmiddelen gebruiken (zie Bijlagen 1 en 4). Deze zijn duidelijk duurder dan klassieke middelen, maar zijn gemakkelijk verkrijgbaar en gemakkelijker toe te passen bij bepaalde aandoeningen. Voor een aantal geitenhouders zijn deze laatste twee eigenschappen heel belangrijk. Complexmiddelen hebben een brede werking omdat ze verschillende enkelvoudige homeopathische middelen combineren, maar het resultaat is minder goed dan met het juiste enkelvoudige middel (pers. comm. Hordijk, 2005).

5 Conclusies

- Het aantal praktijkervaringen waarop dit rapport is gebaseerd is beperkt, zeker vergeleken met de ervaringen met homeopathie in de rundveesector.
- Er zijn duidelijk goede ervaringen met homeopathie bij geiten bij:
 - Problemen rond het afdammen;
 - Uierontsteking;
 - Wonden en stoten, bloed in uier;
 - Diarree (vooral bij volwassen dieren);
 - Minder voorkomende of minder ernstige aandoeningen bij lammeren zoals:
 - Zere bekjes / ecthyma;
 - Hoest, snot;
 - Verdriet bij scheiden moeder – lam;
 - Navelontsmetten.
 - Minder voorkomende of minder ernstige aandoeningen bij volwassen dieren zoals:
 - Pootproblemen / kreupel;
 - Verkouden / snot;
 - Trage geit met verder onduidelijk ziektebeeld;
 - Listeria;
 - Schijndracht;
 - Urolithiase (blaasstenen) (bokken).
- De werkzaamheid van de middelen bij bepaalde aandoeningen verschilt soms per bedrijf. Onduidelijkheid hierover maakt het bij sommige aandoeningen moeilijk om eenduidige aanbevelingen te geven.
- Er worden zowel enkelvoudige als complexmiddelen gebruikt.
- Fytotherapie wordt naast homeopathie bij diarree en wonden/stoten gebruikt.

Literatuur / bronnen

- Baars, E. en T. Baars (eds.), 2002. *Deskstudie homeopathie en fytotherapie in de biologische veehouderij. Principes, knelpunten en aanbevelingen voor praktijk en onderzoek*. Louis Bolk Instituut, Driebergen.
- Bostedt, H. en Dedié, K., 1996. *Schaf- und Ziegenkrankheiten. 2. Auflage*. Ulmer, Stuttgart.
- Deru, J., T. Baars en L. Ellinger, 2004. *Praktijkervaringen met homeopathie bij rundvee; een verkenning van behandelingen, succesfactoren en patroonherkenning bij achttien veehouders*. Afstudeerscriptie Wageningen Universiteit en Researchcentrum / Louis Bolk Instituut.
- Doppenberg, M., 2003. *Caulophyllum en aflammeren, een casuïstisch effectonderzoek*. Afstudeerverslag Hogeschool Inholland / Louis Bolk Instituut.
- Ellinger, L. (homeopathisch dierenarts), persoonlijke communicatie 2005.
- Ellinger, L., 2005. *Homeopathie, een oplossing voor kalverdiarree!* (in voorbereiding).
- Ellinger, L. (geen jaartal). *Homeopathie bij rundvee, een introductie*. Apeldoorn, L. Ellinger / Louis Bolk Instituut.
- Hoeven, E. van der, 2004. *Homeopathie, een oplossing voor kalverdiarree*. Afstudeerverslag Hogeschool Inholland / Louis Bolk Instituut.
- Hordijk, S. (homeopathisch dierenarts), persoonlijke communicatie 2005.
- Kijlstra et al, 2002. *Inventarisatie diergeneesmiddelengebruik bij de biologische geitenhouderij*. Centraal Instituut Dierziektecontrole, WUR.
- Krogt, G. v/d, 2004. *Aflammergemak bij ooien, dubbelblind effectonderzoek naar de invloed van Caulophyllum*. Afstudeerverslag Hogeschool Inholland / Louis Bolk Instituut.
- Praktijkonderzoek Rundvee, Schapen en Paarden (PR), 2000. *Handboek Geitenhouderij*. Lelystad.
- Vendrig, A., 2000. *Geiten Gezond*. Phonendus.

Bijlage 1. Homeopathie: een korte introductie

(L. Ellinger / J. Deru)

Samuel Hahnemann is de grondlegger van de homeopathie. Hij ontwikkelde deze geneeskunst in de 18e-19e eeuw. Hij was een gerespecteerd arts, maar uit onvrede met de resultaten van zijn genezingen legde hij zijn praktijk neer, en verdiende zijn brood met het vertalen van boeken.

Malaria werd ook in de tijd van Hahnemann met kinine behandeld. Hij las hier een voor hem onbevredigende verklaring voor: kinine zou helpen omdat het bitter smaakte. Hij deed toen iets zeer ongebruikelijks: hij begon zelf kinine te slikken (terwijl hij gezond was) om te kijken wat dat bij hem deed. Toen kreeg Hahnemann zelf alle symptomen die bij malaria passen!

De similitudinumregel was geboren: een stof die bij gezonde mensen bepaalde symptomen kan opwekken, zal diezelfde symptomen in een patiënt genezen.

Daarna waren familie, vrienden en studenten van Hahnemann de klos: zij waren (indien gezond) de proefpersonen die veel verschillende stoffen hebben beproefd. Hun symptomen werden zorgvuldig genoteerd, en dit totaal van symptomen opgeroepen door een bepaalde stof, werd het 'geneesmiddelbeeld' van die stof genoemd. Nog steeds worden er op deze zelfde manier nieuwe homeopathische middelen beproefd (geneesmiddelenproef).

Omdat bleek dat bij inname van bv. kinine, de patiënten eerst zieker werden, en daarna pas genazen, begon Hahnemann de dosis te verminderen. De beginverslechtering nam inderdaad af, maar toen er geen beginverslechtering meer was, volgde er ook geen verbetering meer. Hahnemann is toen behalve gaan verdunnen, ook tussendoor gaan schudden. Dit noemt men potentiëren (= krachtiger maken). Het bleek dat de beginverslechtering uitbleef en dat de patiënten veel sneller opknaptten dan eerst.

Het potentiëren gaat als volgt: eerst verwrijft men de stof met melksuiker, daarna wordt één deel van de stof toegevoegd aan 100 delen. Dit wordt 100 keer geschud; hiervan wordt weer één deel genomen, en met 100 delen water vermengd, en weer 100 keer geschud. Dit procédé kan naar believen worden herhaald, zodat men steeds hogere potenties verkrijgt. De gebruikelijke potenties zijn: C12, C30, C200, C1000 (=1M), 10M, 50M, CM.

Uit de geneesmiddelbeelden blijkt dat niet alleen de symptomen van de pathologische aandoening belangrijk zijn voor de keuze van het juiste middel. Tevens moet een juiste (minimale) dosering gegeven worden. Met homeopathie wordt de eigen geneeskracht aangesproken. De levenskracht is bij ziekte uit balans. Als het evenwicht weer hersteld wordt (d.m.v. een homeopathisch middel) dan verdwijnen de ziektesymptomen vanzelf. De klassieke homeopathie werkt met C-potenties: dit zijn verdunningen van 1 op 100. Er bestaan ook D-potenties, dit zijn verdunningen van 1 op 10.

Er bestaan ook zg. complexmiddelen: dit zijn meerdere homeopathische middelen, meest in D-potentie, bij elkaar. Meestal is het dan bedoeld 'tegen een bepaalde aandoening'. Meerder middelen die een bepaalde klacht kennen zijn bij elkaar gevoegd en werken als een schot hagel: de kans is groot dat je iets raakt, maar het resultaat is oppervlakkig. De klassieke homeopathie beoogt een gericht schot te geven, met een passend middel en een grondig resultaat. Het moeilijke hierbij is om het middel te vinden dat precies bij de patiënt past.

Bijlage 2. Concept aanbevelingenkaart homeopathie bij geiten

Onderstaande tabel geeft een overzicht per aandoening van de meest effectieve middelen en werkwijzen, gebaseerd op de ervaringen van geitenhouders beschreven in dit rapport. Het succes van de ene geitenhouder met een bepaald middel geeft geen garantie voor dezelfde resultaten op een ander bedrijf. Deze tabel is een voorlopig resultaat, en is nog niet compleet. Iedere aanvullende ervaring is zeer welkom (j.deru@louisbolk.nl).

Rond het aflammeren

Nageboorte	<ul style="list-style-type: none">- Arnica preventief, direct na de geboorte;- Caulophyllum binnen 12 uur aan de "risicogeiten" (zware geboorte, dode lammeren, meer dan 3 lammeren), eventueel samen met Uterale of Nageboortecapsules (homeopathisch complexmiddel);- Indien geen resultaten, in een later stadium Lachesis of Sabina.
Baarmoeder-ontsteking	<ul style="list-style-type: none">- Lachesis aan de "risicogeiten" (zware geboorte, dode lammeren, meer dan 3 lammeren, nageboorte nog niet af) of in een zo vroeg mogelijk stadium van de ziekte geven (geit is minder actief, vreet minder...);- evt. combineren met Pyrogenium, Sabina of Uterale.
Navuilen	<ul style="list-style-type: none">- Lachesis, evt. in combinatie met Pulsatilla, Sabina of Uterale;- Lachesis bij roodvuilen, Pulstilla bij witvuilen.
Overige	<ul style="list-style-type: none">- Caulophyllum bij weeënzwakke of slechte ontsluiting;- Arnica standaard na de geboorte aan moeder en lam;- Arnica bij zwakke lammeren;- Carbo vegetabilis bij lammeren die na de geboorte niet goed ademen en slecht op gang komen.

Uierontsteking

	<p>De homeopathische behandeling van uierontsteking bij geiten vraagt verder onderzoek om duidelijke aanbevelingen te kunnen geven. De ervaringen van de geïnterviewde geitenhouders geven aanwijzingen dat Lachesis in bepaalde gevallen werkt. Ook zijn geitenhouders tevreden over de complexmiddelen Mammicurine en Mamil Phyto-plus.</p> <p>Er zijn wisselende ervaringen met blauw uier (Lachesis, Belladonna).</p>
--	---

Wonden, stoten

Speen / uier	<ul style="list-style-type: none">- Hypercaltinctuur als basis voor ontsmetting en genezing bij wonden (oplossing van 10-15 druppels in 100ml);- Bellis-perennis of Phytolacca + Ipecacuanha bij bloedklodders in uier en/of roze melk;- Arnica bij pijn t.g.v. stoten, vechten;- Andere mogelijke middelen: Calendula, Pyrogenium compositum, Tea-tree, Aloë-vera.
Overige	<ul style="list-style-type: none">- Arnica bij stoten en pijn;- Hypercaltinctuur of Calendula bij wonden.

Diarree volwassen dieren

	<ul style="list-style-type: none">- Eikenblad (vers of gedroogd) en minder krachtvoer;- t.g.v. voerovergang: Nux vomica;- t.g.v. regenachtig weer: Rhododendron MK;- t.g.v. Clostridium: Arsenicum of Belladonna compositum;- Andere mogelijke middelen: Arsenicum, Veratrum, Sulphur;
--	--

Lammeren

Diarree	<ul style="list-style-type: none">- Coccidiose: Arsenicum; evt. mest-nosode;- Traag, moeilijk drinken: Pyrogenium complex.
Verkouden, snot, hoest	<ul style="list-style-type: none">- Drosera, Dulcamara, Calcium carbonicum;- Tuberculinum.
Ecthyma (zere bekjes)	<ul style="list-style-type: none">- Calendula + Thuja;- Ecthycurine 538 (homeopathisch complexmiddel).
Scheiden moeder-lam	<ul style="list-style-type: none">- Ignatia wanneer het scheiden van moeder en lammeren problematisch is.
Navel-ontsmetten	<ul style="list-style-type: none">- Hypercaltinctuur (oplossing van 10-15 druppels in 100ml);- Silicea MK.

Overige aandoeningen (volwassen dieren)

Poten	<ul style="list-style-type: none">- Ruta, kreupel door stoten, vechten en verstuikingen.
Verkouden, snot, hoest	<ul style="list-style-type: none">- Drosera, Dulcamara, Calcium carbonicum.
"Onduidelijk ziektebeeld"	<ul style="list-style-type: none">- Pyrogenium compositum (trage geit);- Carbo-vegetabilis (snel achteruit gaan in rangorde).
Listeria	<ul style="list-style-type: none">- Hypericum: onduidelijk beeld, verlamd, kan niet staan;- Gelsenium: duidelijk zenuwprobleem;- Cocculus: uitgeput en zwak tgv Listeria.

Bijlage 3. Potenties van de gebruikte enkelvoudige middelen (indien in het rapport niet anders aangegeven)

Middel	Potentie
Complexmiddelen:	zie bijlage 4.
Arnica	C30 of C200
Arsenicum	C200
Bellis perennis	C200
Calcium carbonicum	C30 of C200
Calcium phosphorica	C200
Carbo vegetabilis	C30
Caulophyllum	C200
Causticum	C200
Conium	C30
Drosera	C30
Dulcamara	C30
Gelsemium	C30
Hypericum	C30
Ignatia	C200
Ipecacuanha	C30
Lachesis	C30 (G Reimert: MK)
Nux vomica	C200
Phytolacca	C30
Pulsatilla	C30
Rhododendron	MK
Ruta graveolens	C30
Sabina	C30 of C200
Silicea	MK
Sulphur	C30
Thuja	C30
Veratrum	C30

Bijlage 4. Samenstelling complexmiddelen

Pyrogenium complex (dr. Schaette)

- Pyrogenium-Nosode D 15
- Lachesis mutus D8
- Argentum metallicum D 30

Lachesis (-HEEL)

- Lachesis mutus D6
- Pyrogenium-Nosode D6
- Juniperus Sabina D3
- Echinacea D1
- Pulsatilla D2

Uterale:

- Op basis van Sabinakruid en plantaardige ingrediënten (fytotherapie).

Mammicurine

- Calendula D1
- Solanum Lycopersicum D1
- Echinacea 4CH
- Phytolacca D2
- Solidago 1CH

Mamil Phyto Plus

- Phytolacca decandra D1
- Calendula officinalis MT
- Apis Mellifica D3
- Belladonna D1
- Echinacea purpurea D1
- Hepar sulfur D8
- Myristica Sebifera D1

Veratrum (-HEEL) homaccord

- Veratrum album D2
- Veratrum album D10
- Veratrum album D30
- Veratrum album D200
- Aloe socotrina D2
- Aloe socotrina D10
- Aloe socotrina D30
- Tormentilla D10

- Tormentilla D30
- Rheum officinale D1
- Rheum officinale D10
- Rheum officinale D30

Belladonna compositum (-HEEL)

- Mercurius cyanatus 6X,
- Phytolacca 4X,
- Apis mellifica 4X,
- Arnica montana 4X
- Hepar sulfuris 6X
- Dulcamara 4X
- Belladonna 4X

Belladonna homaccord (-HEEL)

- Belladonna D3
- Belladonna D30
- Belladonna D200
- Belladonna D1000
- Echinacea angustifolia D10
- Echinacea angustifolia D30
- Echinacea angustifolia D200

Echtycurine 538 (Agripharm) (vroeger Echty-ject)

- Cantharis 7CH
- Echinacea 7CH
- Thuja 7CH
- Graphites 7CH
- Staphysagria 7CH
- Rana bufo 7CH
- Baptisa tinctoria 7CH
- Calendula 7CH

<http://www.schaette.de>

<http://veeserviceidac.nl>

<http://www.agrervicejeuken.nl>

<http://www.zooscape.com>

<http://www.nutritiondynamics.com>